ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทสัมภาษณ์นี้มีขึ้นเมื่อ สุวัฒน์ ทองธนากุล ได้มีโอกาสไปกราบท่านปรีดี พนมยงค์ ณ บ้านชานกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2518 ในฐานะบรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย

ขณะที่เดินทางไปถึงบ้านพักของท่านรัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายแต่น่าอยู่ มีบรรยากาศของผู้ทรงภูมิรู้และมีเมตตาธรรม เนื่องจากเป็นเวลาค่ำจึงได้รับความกรุณาให้พักค้างคืนโชคดี ยิ่งกว่านั้น ท่านผู้หญิงพูนสุข ยังได้กรุณาปรุงข้าวต้มเครื่องในรับประทานอีกด้วย

การสัมภาษณ์ในช่วงเช้าวันรุ่งขึ้น ระหว่างการสนทนา ท่านปรีดีได้กรุณาให้ชมของขวัญในกล่องทำมะหยี่ซึ่งบรรจุชิ้นส่วนเครื่องบินลำสุดท้ายของสหรัฐอเมริกาที่พหารเวียดนามยิงตกซึ่งประธานาธิบดีเวียดนามมอบให้ท่านปรีดีในฐานะบุคคลสำคัญที่ได้รับการยกย่อง

ต่อไปนี้เป็นคำสัมภาษณ์ที่แสดงให้เห็นวิสัยทัศน์ที่ปรากฏเป็นจริงในปัจจุบัน

● มีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการเปิดสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน

● เห็นด้วยและข้อตกลงที่ทำขึ้นก็เป็นผลดีกับทั้งสองฝ่าย

● ท่านคิดว่าจีนมีความจริงใจแค่ไหนในการคบกับไทย

● ผู้ใหญ่ทางจีนนับตั้งแต่ ประธานเหมาเจ๋อตง นายกฯโจวเอินไหล รองนายก เติ้ง เสี่ยว ผิง และเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ผู้รับผิดชอบ เท่าที่ผมได้สนทนากับท่านขณะที่อยู่ในประเทศจีนผมคิดว่าท่านมีความจริงใจและหลัก 5 ประการ ว่าด้วยการอยู่อย่างสันติซึ่งผมเคยเขียนบทความสนับสนุน และนิตยสารของจีนได้นำลงพิมพ์เมื่อ ต.ค. 1954

อีกทั้งวิทยุกระจายเสียงปักกิ่งได้แปลบทความของผมออกอากาศ ซึ่งเป็นการยืนยันว่าท่านผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบในนโยบายของจีนเห็นด้วยในหลักการนั้น

และที่ได้ยืนยันตามข้อตกลงในการที่คุณศิกฤชี ได้ลงนามในข้อตกลงเปิดสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างจีนกับไทย เมื่อเร็วๆ นี้

ส่วนบุคคลใดซึ่งไม่ใช่เป็นผู้รับผิดชอบได้กล่าวหรือแสดงความคิดเห็นจนทำให้คนเข้าใจผิดในนโยบายของท่านผู้ใหญ่นั้น เราไม่ควรถือเป็นสาระ

ฉะนั้น ถ้าผู้ใดได้ยินได้ฟัง หรือได้อ่านข้อเขียนของบุคคลหรือคณะบุคคลใด ที่ทำให้เข้าใจผิดในนโยบายของท่านผู้ใหญ่ฝ่ายจีนก็ควรที่จะแจ้งให้ผู้รับผิดชอบฝ่ายจีนและผู้รับผิดชอบฝ่ายไทยรับทราบไว้ด้วย

● ท่านคิดว่าทางจีน จะเข้ามาสร้างอิทธิพลในไทยหรือไม่

● ผมยืนยันได้ว่าผู้ใหญ่ทางจีนไม่ต้องการทำเช่นนั้น ท่านประธานเหมาเสียอีกยังฝากบอกมาว่า "ถ้าพบพวกหนุ่มๆ ของไทยให้ช่วยเตือนเขาด้วย ว่าอย่าเห็นว่าอะไรของจีน ดีไปเสียหมด บางอย่างของเราก็ผิดพลาด"

อย่างการเดินทางไกลนั้น ผู้นำจีนก็ยังบอกว่านั่นไม่ใช่สิ่งที่เขาอยากทำ แต่ความจำเป็นทำให้เขาต้องเลือกทำเช่นนั้น

● ท่านคิดว่าไทยควรวางท่าทีอย่างไร

มันอยู่ที่ว่าเราถือนโยบายอะไร ถ้าตามทัศนะของผมเราถือนโยบายที่เราไม่เข้าอยู่ในค่ายใดดีกว่าเป็นตัวของเราเอง หลายประเทศก็ดำเนินนโยบายเช่นนี้ แม้กัมพูชาใหม่ก็เช่นกัน

แต่ที่เป็นอยู่เราหนักอยู่ข้างอเมริกาที่สุดใช่ไหม ขอให้พิจารณากันจริงๆ แล้วกันโยบายของอเมริกาเขาก็สมคบกับโซเวียตเพื่อถ่วงจีนใช่ไหม

ดังนั้นเมื่อจะคบกับใครก็จะต้องไม่ใช่ด้านหนึ่งคบเขาและด้านหนึ่งระแวงสงสัย ถ้าจะไม่ให้จีนสงสัยเรา เราก็อย่าทำอะไรให้เขาสงสัย

สิ่งที่ควรจะทำ คือเราต้องมีเอกราชสมบูรณ์ปราศจากอิทธิพลของต่างชาติไม่ว่าชาติใด แต่เท่าที่เป็นอยู่เรายังเหยียบในค่ายอเมริกามากไป

● ความสัมพันธ์กับชาติอื่นในอินโดจีน ไทยควรทำอย่างไร

● 1. เลิกสถานะสงครามให้ได้ เพื่อความสันติสุข เพราะถ้าสถานะสงครามยังคงดำเนินอยู่ความยุ่งยากก็ไม่หมดสิ้น 2. สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตตามปกติ

● อาเซียนกับความเป็นกลาง ท่านมีความเห็นอย่างไร

ถ้าเราต้องการเป็นกลางท่าไม่จะต้องไปรอให้ชาติอื่นเขาพร้อมเสียก่อน ความจริงเราสามารถตัดสินใจเองได้

● ปัญหานักศึกษาขัดแย้งกับนักเรียนอาชีวะ ท่านมีความเห็นอย่างไร

จำต้องแยกแยะนิสิตนักศึกษา และนักเรียนอาชีวะออกเป็นส่วนๆ ให้ถูกต้อง ตามหลักวิทยาศาสตร์ สังคม โดยนำเอาวิธีวิจัยของวิทยาศาสตร์ธรรมศาสตร์ ธรรมชาติ มาเป็นวิธีแยกแยะ จำพวกประเภท ชนิด ชนิดปลีกย่อย

คำว่านิสิตนักศึกษาเป็นศัพท์แสดงประเภท (generic term) ของปัญญาชนประเภทหนึ่ง ซึ่งศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยต่างๆ นักเรียนอาชีวะก็เป็นปัญญาชนประเภทหนึ่ง ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน และวิทยาลัยอาชีวะ อีกประเภทนิสิตนักศึกษาก็มีหลายชนิด (species) และชนิดปลีกย่อย (sub-species) นักเรียนก็เช่นเดียว กันที่ แยกได้เป็นส่วนๆ ดังกล่าว

ดร.ปรีดี พนมยงค์ ณ บ้านพักชานกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

ฉะนั้นเราไม่ควรถือเอาว่า ประเภทนิสิตนักศึกษา ประเภทนักเรียนอาชีวะมีความขัดแย้งกันเพราะในแต่ละประเภทก็ย่อมมีชนิดและชนิดปลีกย่อยที่มีทัศนะ และวิธีการตรงกันในความรักชาติและความต้องการ ที่จะช่วยเหลือกรรมกร ชาวนาและคนยากจน

● ท่านคิดว่า ความขัดแย้งเกิดเพราะอะไร

ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ เพราะชนิดหรือจะวิจัยให้ละเอียดลงไปก็คือชนิดปลีกย่อยของแต่ละประเภทนั้น ที่มีทัศนะทางเศรษฐกิจ การเมือง อุดมคติและวิธีการ แตกต่างระหว่างกัน

● กรณีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถูกบุกทำลาย ท่านมีความเห็นอย่างไร

เหตุการณ์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถูกบุคคลประเภทหนึ่ง คือนักเรียนอาชีวะส่วนน้อยชนิดปลีกย่อย กับบุคคลอื่นที่มิใช่นักเรียนอาชีวะบุกรุกทำลายทรัพย์สินเสียหายนั้นมิใช่เป็นเรื่องที่เกิดจากปัญญาชนประเภทนิสิตนักศึกษาเป็นส่วนรวมกับปัญญาชนประเภทอาชีวะศึกษาเป็นส่วนรวม

ดังนั้น ความรับผิดชอบใดๆ จึงอยู่ที่ซึ่งสังกัดชนิดปลีกย่อย (sub-species) ของแต่ละฝ่าย ซึ่งจะต้องคำนึงถึงฐานะการเป็นปัญญาชนของตนทำการวิจารณ์ตนเองว่าได้มีความผิดพลาดบกพร่องหรือไม่ ทัศนะและวิธีการปฏิบัติ

ขณะที่ชนิดปลีกย่อยจะต้องกระทำอย่างมีความรับผิดชอบโดยคำนึงถึงปัญหาส่วนรวม เริ่มจากคำนึงถึงส่วนรวมของประเภทนิสิตนักศึกษา และประเภทนักเรียนอาชีวะ

● กรณีนี้ท่านเห็นว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับธรรมศาสตร์ควรทำอย่างไร

ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้สำเร็จการศึกษาจากธรรมศาสตร์หรือที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยนี้องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เคยขอให้ผมกล่าวคำปราศรัย บันทึกเทปอัดเสียง ซึ่งมหาวิทยาลัยได้กระจายเสียงเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2518 โดยผมได้เตือนว่า ความก้าวหน้านั้นจะเป็นไปได้ ก็ต้องวิพากษ์วิจารณ์ตนเองอยู่เป็นเนืองนิจ และแก้ไขความผิดพลาดบกพร่องให้ลุล่วงไป

ต่อมาบรรณาธิการนิตยสารยูงทองขอให้ผมเขียนบทความเตือนนักศึกษาซึ่งนิตยสารนั้นจะนำลงพิมพ์ในฉบับก้นยายนปีเดียวกัน ผมก็ได้เตือนว่า การกระทำใดๆ เพื่อชาติและราษฎรนั้น ต้องพิจารณาให้เหมาะสมแก่สภาพท้องที่ กาละของสังคมไทย และได้เตือนด้วยการนำเอาคำสอนของพระพุทธองค์มากล่าวไว้ เรื่องการที่ท่านได้เปรียบเทียบกับสายพิณว่า ถ้าตึงเป็นซึ่งหย่อนเกินไป ก็ดีดไม่เป็นเพลง ถ้าซึ่งตึงไปสายพิณก็ขาด

● เกี่ยวกับแนวทางซ้ายและขวา ท่านมีความเห็นอย่างไร

ผมขอเปรียบเทียบกับสารถีที่ขับรถยนต์บนทางหลวงว่า ถ้าสารถีขับรถเอียงขวาจัดไปก็ดี หรือเอียงซ้ายจัดไปก็ดี สารถีนั้นก็จะทำให้รถยนต์ตกจากทางหลวง

ถ้าผู้ใดเห็นว่าคำเปรียบเทียบที่ผมกล่าวนี้ไม่ทันสมัยเพราะอาจเห็นว่าการยืนหยัดในชนชั้นกรรมกร จึงจะทันสมัย ผมก็ขอชมเชย แต่ก็ขอให้ศึกษาจากกรรมกรแท้จริงซึ่งก้าวหน้าที่ทำงานในโรงงาน หรือในวิสาหกิจที่ใช้เครื่องจักรกลสมัยใหม่นับตั้งแต่เครื่องจักรกล ที่ใช้กำลังไอน้ำเป็นเบื้องต้นว่า

ถ้ากรรมกรเปิดไอน้ำน้อยไปเครื่องจักรก็ไม่เดิน ถ้าเปิดไอน้ำมากเกินไปเครื่องจักรก็ระเบิด ซึ่งมีเพียงแต่กรรมกรช่างกลเท่านั้นที่จะได้รับความบาดเจ็บล้มตาย หากยังทำให้กรรมกรอื่นๆ ในโรงงานต้องพลอยบาดเจ็บล้มตายไปด้วย

● แนวทางของท่านเป็นอย่างไร

แนวทางของผมก็เป็นดังที่กล่าวมานี้ฉะนั้นแนวทางของชนิดปลีกย่อย (sub-species) ที่ดำเนินไปผิดจากแนวทางที่ผมกล่าวนี้ ผมจึงไม่เห็นด้วย และไม่ประสงค์ที่จะให้ปัญญาชนทั้งประเภทต้องมัวหมองจากการกระทำของชนิดปลีกย่อย

● มีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับคำว่า "คอมมิวนิสต์"

มันก็หลายทัศนะ บางคนเขาก็โฆษณาว่าเป็นผีปีศาจ รูปร่างใหญ่ทำฮ่าทีเดียว ไทยเราก็เคยเห็นอย่างนี้เหมือนกันแต่ว่าพ.ร.บ.การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ที่บัญญัติขึ้นโดยรัฐบาลภายหลังรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน กลับเขียนไว้ 3 ประการคือ (1) การล้มระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (2) การยึดทรัพย์โดยไม่มีค่าทดแทน (3) การกระทำใดๆ ที่จะสนับสนุนให้เกิด 1 หรือ 2 ดังกล่าว

ถ้าถือตามวิเคราะห์สัตย์ของพ.ร.บ.นี้นายพลยอร์จ วอชิงตัน ก็เป็นคอมมิวนิสต์ เพราะล้มระบบของอังกฤษที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ที่ไปปกครองอเมริกาและผู้ที่ล้มระบบประชาธิปไตย โดยตั้งระบบเผด็จการขึ้น แม้ว่ายังคงมีพระมหากษัตริย์

ผมก็ขอให้พิจารณาวามตั้งผู้ที่สนับสนุนรัฐบาลลอนดอนเป็นคอมมิวนิสต์หรือมิใช่ ถ้าถือตามนิยามของกฎหมายไทย

นี่ไม่ใช่ผมจะเป็นทนายให้คอมมิวนิสต์นะ แต่ผมปรารถนาอยู่อย่างหนึ่งว่าใครที่อยากเป็นคอมมิวนิสต์ก็ขอให้ศึกษาของเขาจริงๆ ใครที่อยากจะต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็ต้องศึกษาของเขาด้วยโดยหลักนักยุทธศาสตร์จีนโบราณชื่อ ซุนจื่อ ที่ว่า "ถ้ารู้จักเขารู้จักเราชนร้อยครั้งก็ชนะทั้งร้อยครั้ง"

ต้องศึกษาให้รู้จริงเสียก่อน เพราะการหาว่าคนนั้นคนนี้เป็นคอมมิวนิสต์ ก็เท่ากับว่าหาคนให้คอมมิวนิสต์ คอมมิวนิสต์อยู่เฉยๆ ก็ได้พวก

● แล้วสังคมนิยมล่ะครับ

สังคมนิยมมากมายหลายชนิดเหลือเกินคอมมิวนิสต์ก็เหมือนกัน มีมากมายหลายชนิด หลายนิกาย คอมมิวนิสต์ก่อนมาร์กซ์ก็มีพวามาถึงยุคมาร์กซ์ก็เรียกว่าลัทธิมาร์กซ์พอสิ้นมาร์กซ์แล้วก็ยังมีนิกายของเลนิน ต่อมาก็มีนิกายของสตาลิน และอื่นๆ อีก

อันนี้ผมพูดกลางๆ ไม่ใช่ว่าส่งเสริมใครให้ยึดถือทัศนะอย่างไร เพราะเป็นเสรีภาพของแต่ละบุคคล แต่ว่าขอให้ต้นคว้าให้ถูก ต้องเสียก่อน ไม่ใช่ตามสมัยนิยม

● เกี่ยวกับทฤษฎีโดมิโน

ทฤษฎีโดมิโน ที่เกิดเหตุการณ์ในอินโดจีน ถ้าเราดูภายนอกก็เห็นว่ามากเร็ว เพราะภายหลังที่กัมพูชาได้ปลดแอกแล้วเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2518 และต่อมาเพียง 13 วัน คือ วันที่ 30 เมษายน ราษฎรเวียดนามใต้เขาก็ได้กู้อิสรภาพ และต่อมาอีก 10 วันเศษเท่านั้นราษฎรลาวก็ได้บังคับให้รัฐมนตรีลาวฝ่ายขวาที่สุดของรัฐบาลผสมลาวต้องลาออก

ทฤษฎีโดมิโนนี้ไม่ใช่ว่ามาอย่างเอียงซ้ายสุด ไปเลยทีเดียว แต่มาตามสภาพท้องที่ของแต่ละประเทศว่าเป็นอย่างไร

อย่างเช่นเมื่อผ่านมา ประเทศลาว ก็ยังเคารพเจ้ามหาชีวิต ถ้าผู้ที่รับผิดชอบดำเนินการลัทธิโดมิโนนั้น จะมาทำลายระบบเจ้ามหาชีวิตของเขา เรื่องก็เป็นไปไม่ได้

เพราะคนส่วนมากยังนิยมเจ้ามหาชีวิตอยู่ ส่วนกัมพูชานั้นเล่า คอมมิวนิสต์เขมรแดงเสียอีกกลับเคารพว่ายังมีราชบัลลังก์อยู่ แต่ว่ามันตรงกันข้ามกับผู้ที่ว่าต้ดด้านทฤษฎีโดมิโน กลับทำลายอย่างเช่นรัฐบาลลอนดอนก็ล้มระบบกษัตริย์ของกัมพูชา เมื่อเป็นเช่นนี้ เราก็ต้องพูดกันด้วยความเป็นธรรมว่า ใครเล่า เป็นผู้ล้มสถาบันพระมหากษัตริย์ เขมรแดงหรือว่าฝ่ายต่อต้านคอมมิวนิสต์

● ท่านคิดว่าจะเกิดกับเมืองไทยหรือไม่

เราจะพูดว่าเมื่อเกิดขึ้นในสามประเทศแถบอินโดจีนด้วยกันแล้ว จะมาถึงประเทศไทยเร็วนั้นเราพูดไม่ได้ เพราะมันสุดแท้แต่เงื่อนไขว่าจะเร็วหรือช้า แต่ว่าสิ่งหนึ่งที่เราจะต้องพิจารณาก็คือว่าการเคลื่อนไหวของทฤษฎีโดมิโนนี้เป็นไปตามกฎแห่งความเป็นอนิจจังของพระพุทธองค์นั่นเอง คือทุกสิ่งไม่มีหยุดคงที่ ระบบสังคมก็เหมือนกันจะต้องเปลี่ยนไปเสมอ ■